

Dokumenti o zločinima

12. proleTERSke brigade XII. udarne divizije III. jugoslavenske armije
u selima kotara Donji AndrijeVci početkom studenoga 1945.

BIBLIOTHECA CROATICA: SLAVONICA, SIRMIENSIA ET BARANYENSIA

Niz *Drugi svjetski rat – Dokumenti*

Knjiga 2.

Nakladnik:

Hrvatski institut za povijest –
Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje

Za nakladnika:

dr. sc. Stanko Andrić

Recenzenti:

dr. sc. Nikica Barić
dr. sc. Zlatko Hasanbegović
dr. sc. Zdenko Radelić

Lektura i korektura:

Slavko Sušilović, prof.

Prijevod sažetka na engleski:

Mica Orban-Kljajić, prof.

Izrada kazala:

Tatjana Melnik, prof.

Grafička priprema:

Krešendo, Osijek

Tisak:

Grafika, Osijek

Naklada:

300

ISBN 978-953-6659-96-8

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek
pod brojem 140521079

Izdavanje knjige novčano je pripomoglo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

Fotografija na naslovnici: Gumena glasačka kuglica iz 1945. godine

Dokumenti o zločinima
12. proleterske brigade XII. udarne divizije
III. jugoslavenske armije
u selima kotara Donji Andrijevc
početkom studenoga 1945.

Priredili:

MATE RUPIC, prof.

dr. sc. VLADIMIR GEIGER

dr. sc. BRANKO OSTAJMER

Slavonski Brod

rujan 2016.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Uhićenja i likvidacije u selima kotara Donji Andrijevi novim vlastima nepoćudnih osoba pred izbore za Ustavotvornu skupštinu 1945. godine	9
Ilustracije	47
I. Dokumenti o zločinima 12. proleterske brigade XII. udarne divizije III. jugoslavenske armije u selima kotara Donji Andrijevi početkom studenoga 1945.	59
II. Iskazi/svjedoćanstva o zločinima 12. proleterske brigade XII. udarne divizije III. Jugoslavenske armije u selima kotara Donji Andrijevi početkom studenoga 1945.	183
III. <i>Glas Slavonije</i> , glasilo Narodne fronte za Slavoniju, o izborima za Ustavotvornu skupštinu 1945. i stanju u kotaru Donji Andrijevi	199
Summary	207
Izvori i literatura	209
Imensko kazalo	215
Mjesno kazalo	220

PREDGOVOR

Izbori za Ustavotvornu skupštinu početkom studenoga 1945. trebali su biti presudni za budućnost demokracije i državno uređenje poslijeratne Jugoslavije, ali oni su samo potvrdili diktaturu koju je Komunistička partija Jugoslavije već uspostavila. Predizborna promidžba i tijek izbora za Ustavotvornu skupštinu, određenih za 11. studenoga 1945., bili su pod nadzorom Jugoslavenske armije i OZNA-e, a ishod glasanja i izbora bio je namješten u korist Narodne fronte, odnosno komunista.

Događaji u kotaru Donji Andrijevcu u okolici Slavenskog Broda početkom studenoga 1945., kada su pripadnici 12. proleTERSKE brigade XII. udarne divizije III. jugoslavenske armije u selima kotara Donji Andrijevcu uhitili, saslušavali, mučili, ubili i zatim bacili u Savu dvadesetak “nepoćudnih” osoba, među kojima i tri žene, najjasnije oslikavaju složeno i represivno ozračje u kojem su se izbori događali. Naime, pripadnici III. bataljona 12. proleTERSKE brigade, tada smještene na brodskoposavskom području, 7., 8./9. i 9./10. studenoga 1945. uhitili su i po noći likvidirali osobe iz Jaruga, Kruševica, Sikirevaca, Slavenskoga Šamca, Strizivojne i Velike Kopanice za koje su smatrali da se bave “podrivanjem” nove vlasti, odnosno pokušajem “rovarenja” uoči izbora za Ustavotvornu skupštinu.

Na temelju ponajprije istražnih zapisnika OZNA-e XII. udarne divizije III. JA te podataka u mjesnim žrtvoslovima, kao i iskaza/sjećanja suvremenika, i unatoč nekim netočnostima, nejasnoćama i nedorečenostima, moguće je s velikom točnošću rekonstruirati ozračje i tijek događaja u selima kotara Donji Andrijevcu pred izbore za Ustavotvornu skupštinu početkom studenoga 1945. i utvrditi tko su ubijeni i tko je i na koji način sudjelovao u uhićivanju i likvidacijama te naposljetku tko je i na koji način sudjelovao u zataškavanju donjoandrijevačkoga slučaja.

Događaji početkom studenoga 1945. u kotaru Donji Andrijevcu i ogledni su primjer nastojanja poslijeratnih jugoslavenskih, i hrvatskih, komunističkih vlasti, od najniže do najviše razine, da se represija, pa i nedvojbeni zločini provedeni nad stvarnim ili pretpostavljenim protivnicima prikriju i drukčije prikažu.

Nedvojbeno je, dokumenti OZNA-e i drugi onodobni dokumenti i izvori podataka, ponajprije iskazi/svjedočanstva suvremenika, o događajima u selima

kotara Donji Andrijevcu pred izbore za Ustavotvornu skupštinu početkom studenoga 1945. oslikavaju, jasnije nego mnogi dosadašnji historiografski radovi o izborima za Ustavotvornu skupštinu 1945., izrazito represivno ozračje u kojem su se izbori odvijali.

*

U dokumentima koje donosimo u doslovnom prijepisu mnoga ista imena i prezimena, pa i nazivi mjesta i toponima, pisani su često na različite načine, nedosljedno. Uz to, mnogobrojni navodi u dokumentima su skraćeni ili nedorečeni, a i nečitki, pa ponekad i nejasni. U uglatoj zagradi [] nastojali smo navesti kako je ispravno. Malobrojne nerazjašnjene navode naveli smo također u uglatoj zagradi [?], a ponegdje smo naveli i najvjerojatnije razrješenje. U bilješkama uz dokumente i iskaze/svjedočanstva donosimo, pak, najvažnija pojašnjenja i upute, nezaobilazne za razumijevanje izvorno navedenog.

*

U tijeku istraživanja o zločinima 12. proleterske brigade XII. udarne divizije III. Jugoslavenske armije u selima kotara Donji Andrijevcu početkom studenoga 1945., dokumentima, literaturom i drugim izvorima podataka, te svojim iskazima/svjedočanstvima i korisnim uputama, mišljenjima i savjetima, umnogome su nam u radu pripomogli:

dr. sc. Stanko Andrić (Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje), dr. sc. Nikica Barić (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), Miroslav Mato Blažek (Osijek), Ivica Ćosić Bukvin (Vrbanja), Zlatko Mato Damjanović (Strizivojna), Ruža Gašpić (Strizivojna), dr. sc. Zlatko Hasanbegović (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb), dipl. ing. Marije Dražen Horvat (Zagreb), Ivan Jarić (Ilijin) (Sikirevci), Ivan Jarić (Matin) (Sikirevci), vlč. Vlado Karačić (Rkt. župni ured Stari Mikanovci), dr. sc. Marica Karakaš Obradov (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), dr. sc. Davor Marijan (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), mr. sc. Luka Marijanović (Đakovačko-osječka nadbiskupija, Đakovo), mr. sc. Ivan Medved (Državni arhiv u Slavonskom Brodu), Vlado Pavlović (Sikirevci), dr. sc. Zdenko Radelić (Hrvatski institut za povijest, Zagreb), Marija Rakitić (Sikirevci), Šimo Stojanović (Slavonski Šamac), Mirjana Sudarević (Pula), Marija Zrimiće (Strizivojna) i Mijo Živković (Đakovo).

Koristimo i ovu priliku kako bismo im iskazali svoju zahvalnost.